

TÁJÉKOZTATÁSI MUNKA ÁLTALÁBAN

A találmányi és szabadalmi leírások referátumainak egységesítése

A Szovjetunióban (és másutt is) a találmányi és szabadalmi leírások referálásában kettős gyakorlat alakult ki. Nevezetesen:

a német rendszerű találmányi és szabadalmi leírások esetében általában referátumként fogadják el a leírások bevezető összevezését.

az USA-rendszerű találmányi és szabadalmi leírásokat pedig úgy referálják, mint a szakirodalmat.

A tapasztalatok azt bizonyítják, hogy a bevezető összevezések a műszaki adatok vonatkozásában nem elég gazdagok és pontosak, a jogi adatok pedig túlságosan is részletezők.

A találmányi és szabadalmi leírások szakirodalmként való referálása rendszerint terjedős. Mindez megnehezíti a találmányi és szabadalmi tájékoztatást, holott ennek vitán felüli fontossága van a kutatás és fejlesztés területén.

A hetvenes évek elején a szovjet találmányi és szabadalmi szervek bekapcsolódtak azokba a nemzetközi erőfeszítésekbe, amelyek célja a találmányi és szabadalmi leírások referátumainak szabványosítása, és amelyeket az ICIREPAT (International Committee for International Co-operation in Information Retrieval among Examining Patent Offices = Újdonságvizsgáló Szabadalmi Hivatalok Nemzetközi Információkeresési Együttműködési Bizottsága) koordinál.

Egyetértés alakult ki abban a tekintetben, hogy a megoldás a találmányok és szabadalmak referálásának egységesítésére az ún. kategorizált vagy szempontok szerinti módszer a legalkalmasabb. Ennek lényege: minden referátumnak – meghatározott sorrendben – válaszolnia kell megadott szempontokra vagy kategóriákra, amelyeket a találmányi és szabadalmi leírások lényegi sajátosságaiból vezetnek le. A referátumban minden szempont külön bekezdést képez, amely az ugyancsak meghatározott vezérszóval indul.

E kategorizált referátumok szovjet változata a következőképpen tagolódik:

1. A bibliográfiai leírás. (Minthogy nincs rá kötelező szabvány, az ICIREPAT gyakorlatához célszerű itt csatlakozni.)
2. A találmány közismert tulajdonságai. (A vezérszó: Ismeretes, hogy. . .)
3. A felhasználás területe. (A vezérszó: A felhasználás területe. . .)
4. A találmány célja. (A vezérszó: A találmány célja. . .)
5. A találmány új tulajdonságai és sajátosságai. (A vezérszó: Az előterjesztett. . .-ban. . .)
6. Ábrák

A referátumok maximális terjedelme 130 szó.

A fenti referálási tervezetet a gyakorlatban is kipróbálták. Bebizonyosodott, hogy jól használható a különféle rendszerű találmányi és szabadalmi leírások referálásához, valamint az is, hogy a tervezet szerint készített referátumok alapján megbízható teljességgel lehet az egyes találmányokat és szabadalmakat indexelni.

A referátumok lényegi teljessége különösen a nehezen beszerezhető külföldi találmányi és szabadalmi leírások esetében előnyös. Az egységes forma pedig igen hamar megkedvelteti magát a használók körében.

IVANOVA, N. Sz. – FEDOSZJUK, M. Ju.: Ob unifikacii trebovanij k referatam opiszanii izobretenij = Naučno-Tehnicsezskaja Informacija, 1. sor 1. sz. 1976. p. 31–35./

(Futala Tibor)

Információs ügynökök

Új jelenséggént tűnt fel a könyvtárügy és a tájékoztatásügy területén az információs ügynök. (A szakirodalom először 1969-ben foglalkozott vele.) Az USA-ban és Kanadában 300 fölé tehető azoknak a személyeknek és ügynökségeknek a száma (közülük 32-t kérdezett meg a szerző és 18 válaszolt), akik és amelyek pénzért elégitik ki ügyfeleik információs igényeit. Becslések szerint ez a tevékenység ma egy 5–10 millió dollárt forgalmazó gazdasági ágazat, de tíz év alatt megtízszereződhet.

Az információs ügynök tevékenysége a dokumentumok vagy másolataik megszerzésétől, bibliográfiák és irodalomkutatások összeállításán keresztül a state-of-art jelentések, fordítások elkészítéséig, valamint információs és könyvtári rendszerek tervezéséig stb. terjed.

Az „üzletág” kezdeteinél megtalálható a munkaidő után irodalomkutatást végző könyvtáros, a tudatos vállalkozó, a munkanélküli szakember, de a kellő szakértelem nélküli „outsider” társaság is.

A szerző megvizsgálja, hogy milyen problémák adódnak az információs ügynökök tevékenysége során.

1. Az érdekek összeütközése. (A munkaidőn túl, pénzért tájékoztatást adó referenzs-könyvtáros és a könyvtár tájékoztató szolgálata; az információs ügynök, aki pénzt kap szolgálatáért – munkaidőben kiszolgáló könyvtáros; az információs ügynököt meg nem engedett előnyökben részesítő könyvtáros.)

2. Térítési díjak. (Egyes könyvtárak közületi használóiktól magasabb beiratkozási díjat szednek, – az ügynök kevesebbet fizet és egyszerre több használót is kiszolgál; a közművelődési könyvtár ingyenes szolgáltatását az ügynök pénzért adja tovább; az információs

ügynök működésével elapaszthatja a könyvtárak számára igen fontos támogatást az iparvállalatok részéről.)

3. Az ügynök *más tudását, szakértelmét és más munkájának az eredményét adja el a sajátja gyanánt.*

A fenti kemény megállapítások ellenére sem lehet egyértelműen elítélni az ügynököket. Pozitív vonásaik közé tartozik, hogy jó minőségű szolgáltatást nyújtanak (hiszen másodsor már nem vennék őket igénybe!), gyorsan és hatékonyan. Mozgékonyak, flexibilisek, nincsenek egy gyűjteményhez kötve.

A könyvtárosok állásfoglalása sem egyértelmű: némelyek elítélik, mások helyeslik az ügynökök tevékenységét; ismét mások közömbösek irántuk. A könyvtáraknak mindenestre tisztázniuk kell az új fejleményekből adódó kérdéseket saját maguk számára. A szerző maga úgy látja, hogy az intézménytől független információs ügynököknek helyük van az információs rendszerben, s javasolja, hogy a *Special Libraries Association* lépjen velük érintkezésbe éppen tevékenységük szabályozása, szolgáltatásaik színvonalának emelése céljából.

DODD, J. B.: Information brokers = Special Libraries, 67. köt. 5-6. sz. 1976. p. 243-250./

(Papp István)

Információs költségek meghatározása önálló kutatóintézetben

Az egyik kutatóintézet, a *Battelle Intézet (Battelle Memorial Institute)* ötezernél több munkatárssal dolgozik. Több kutatóközpontja van az USA-ban és kettő Európában: Frankfurtban és Genfben. Az általuk végzett kutatások költségeit ipari, társadalmi támogatók biztosítják, a feltételeket szerződésben rögzítve. A megrendelések teljesítése mellett a szervezet a maga kezdeményezéséből is végez bizonyos alapkutatásokat az anyagok, berendezések, eljárások, termékek fejlesztése, a gazdasági és társadalmi döntéshozók számára elemzések stb. területén.

A *genfi kutatóközpont* 1952-ben létesült, jelenleg 650 fő létszámmal dolgozik. Munkatársai több mint 20 országból gyűltek össze. Fő tevékenységi körei: kohászat, nemfém anyagok, fizika és elektronika, alkalmazott gazdaságtudomány, alkalmazott matematika, kémia, biológia, szociológia és viselkedéstudomány, információ.

Az egyes kutatásokra létrehozott team-ek általában *multidiszciplináris* megközelítést biztosítják.

Számlázási rendszer

A megrendelő a kutatásra fordított időt, az anyagköltségeket és a rezi bizonyos részét téríti meg. Maga a kutatási terv kétféleképpen alakulhat ki:

- az intézet ajánl fel ötletet kutatásra egy vagy több lehetséges megrendelőnek;
- a megrendelő fordul problémájával az intézethez.

Mindkét esetben kutatási terv, idő- és költségbebecslés készül. A szerződés megkötése után minden munkatárs, aki a kutatásban közreműködik, naponta rögzíti az egyes kutatásokra fordított időt. Hó végén ezeket a munkaórákat összesítik, s az egyes munkatársakra meghatározott óradíj alapján átszámítják személyi költségre. Az így kapott összeghez hozzáveszik az anyagköltségeket, géphasználatot, utazási költségeket stb. A rezsiköltségeket a közvetlen költségek és az időalap szerint meghatározott arányban osztják fel, ez tartalmazza az adminisztrációs költségeket, berendezéseket, adót, biztosítást, képzést, könyvtárfenntartást stb.

Tájékoztatás a találmányok és az innováció szolgáltatásban

McLOUGHLIN szerint *a találmány* valamely új koncepció vagy ötlet további ellenőrzésre és kipróbálásra kerülő, objektív formában történő megjelenése. *Az innováció* ehhez közel áll: valamilyen újdonság bevezetése, amely lehet akár egyszerű, közismert dolgok újszerű összekapcsolása is. Ritkán, de megeshik, hogy az újítást is szabadalmaztathatónak ítélik.

Az innováció folyamatában az információnak az alábbi szerepe van:

1. *A termék iránti igény felismerése*
  - többnyire személyi ismeretek és információk alapján.
2. *Tervezési koncepció-javaslat*
  - többnyire személyi ismeretek és információk, előzetes laboratóriumi munka és szabadalomkutatás alapján.
3. *Sikerrel vagy kudarcral végződő laboratóriumi munka*
  - laboratóriumi munka folyamatos szabadalom- és irodalomkutatással.
4. *Ha (3) sikeres, - félüzemelés;*
Ha (3) kudarcral végződött, - a terv leállítása vagy a munka új elvek alapján (vissza a 2-höz) történő tervezése
  - információs input nincs.
5. *Bevezetés a piacon*
  - piacutatás esetén információs input.
6. *Növekedési fázis és termelési ciklus*
  - információs input nincs.

A kutatási és fejlesztési tevékenység költségei

Egy vizsgálat szerint *Angliában* a kutatás-fejlesztés területén dolgozók munkaidejük 10-35%-át fordítják